

izvod kristološke misli. Najradikalnija novina Novog zavjeta jest shvaćanje da je Božje jedinstvo „u dijalogu samo sa sobom“ (16). Bog nije „statičko, monolitno jedinstvo. On je živo i pulzirajuće jedinstvo odnosa, jedinstvo između Oca i Sina, Pluralitet u jedinstvu jest najviša objava. „Binitarno‘ shvaćanje Boga je pionirski uvid“ (26). Iz takva binitarnog poimanja razvilo se trinitarno koje je „manje važno za kršćansko shvaćanje Boga nego vječno dvojstvo Oca i Sina“ (51).

Istina je da nam samo *slovo* Novoga zavjeta daje malo prava da govorimo o Duhu kao *trećoj osobi* Trojstva. Međutim, implikacije novozavjetne ekonomije spasenja omogućuju nam ne samo razumjeti zašto su kasnije generacije formirale trinitarno shvaćanje Boga, već i sagledati neminovnost toga procesa. Ali *Moule* je bibličar i takva razmišljanja izlaze izvan njegova djelokruga rada.

U današnjoj se crkvenoj situaciji ne može govoriti o Duhu a izbjeci „karizmatско pitanje“. (To je istina usprkos činjenici da se u određenom smislu nalazimo u post-karizmatском dobu.) *Moule* tome pitanju posvećuje cijelo posljednje poglavlje. Narav toga odjeljka otkriva nam se već u prvoj njegovoj rečenici: „Jedna od najznačajnijih osobina kršćanske scene danas, osobina koja ulijeva nadu, jest ono što se dešava pod širokim naslovom karizmatского pokreta“ (84). U karizmatском se pokretu, tvrdi *Moule*, doživljaj Duha, doživljaj Božje sile, manifestira čudorednom obnovom, govorom jezicima i moći liječenja.

Možda je malo problematičan način na koji *Moule* shvaća najrasprostranjeniji fenomen u karizmatičkom pokretu: govorenje jezicima. Glosolalija je izlivanje osobe u nepoznate riječi, a ne jezik u prihvaćenom smislu te riječi. *Mouleu* kao bibličaru možemo zamjeriti što to svoje stajalište ne zasniva egzegetski. Novozavjetni tekstovi poznaju „ljudske i anđeoske jezike“ (1 Kor 13), a također i fenomen ksenoglosolalije (Djela 2). (Da bismo bili *fair* prema *Mouleu* valja naglasiti kako i on iznimno prihvaća neke suvremene izvještaje o ksenoglosolaliji.)

U preposljednjem poglavlju *Moule* se dotiče još jedne značajke karizmatске obnove. Za razliku od učenja (riječju ili djelom) većina tradicionalnih Crkava, Novi zavjet nam svjedoči kako treba očekivati konkretne posljedice djelovanja Duha u životu vjernika. Štoviše, prema *Mouleu*, vidljive posljedice djelovanja Duha su preduvjet sigurnosti spasenja. „Ako želiš biti siguran da si odista član Crkve, odista ugrađen u Krista, gledaj na očitovanje prisustva Duha“ (74).

Koliko je *Mouleova* knjiga usmjerena na praktičnu duhovnost vidi se i iz dodatka u kojem donosi osnovnu građu za „biblijsku liturgiju Duha“ (98). Radi se o seriji molitava zasnovanih na novozavjetnom materijalu o Duhu Svetome. Sastavljene su od kratkih, skladno povezanih fraza, a za svaku od njih navedeni su biblijski izvori.

Moule je veliki bibličar, a ujedno i čovjek koji duboko proživljava svoju vjeru. Zato njegov *Duh Sveti* ne donosi samo zanimljive stručno-teološke informacije, već potiče i na predaniji osobni susret s Bogom. Time njegova knjiga postaje uzorom kako pisati o Duhu.

Miroslav VOLF

Felix HEINZER – Christoph SCHÖNBORN (izd.), MAXIMUS CONFESSOR. Actes du Symposium sur Maxime le Confesseur, Fribourg, 2–5 septembre 1980. Fribourg 1982, str. 438. Cijena Fr.s. 70.

Knjiga *Maximus Confessor* je zbornik radova predloženih na simpoziju u Freiburgu 1980. godine. Zbornik je objavljen u nizu *Paradosis* kao XXVI. svezak. Posvećen je Hansu Ursu von Balthasaru koji je obnovio studij djela Maksima Ispovjednika. Niz *Paradosis* sabire studije o dokumentima i o teološkoj misli Crkve prvih stoljeća. Kršćanska teologija ima svoje korijene u prošlosti i iz tih se korijena razvija kao biljka iz sjemena. Stalno, iz stoljeća u stoljeće, napreduje i razvija se.

Uvodno je predavanje održao Ireneu-Henri *Dalmais* OP o očitovanju Logosa u čovjeku i u Crkvi (antropološka i eklezijalna tipologija prema Maksimu). O korijenima i izvorima Maksimove teologije raspravljaju E. *des Places* (Maksim Ispovjedalac i Fot, Diodok), E. *Bellini* (M. tumač Pseudo-Denisa Areopagite), G. C. *Berthold* (Kapadocijski korijeni Maksima) i J. D. *Madden* (Autentičnost ranih definicija volje-*theosis*). O Maksimovim izdanjima, jezikoslovnim vidovima i o tekstualnoj kritici njegovih djela pisali su Ch. G. *Sotiropoulos* (Bilješke o Mistagogiji sv. Maksima), J. H. *Declerck* (Predaje oko Quaestiones i sumnje sv. Maksima), R. B. *Bracke* (Neki vidovi rukopisnih predaja o djelima Maksimovim), R. *Riedinger* (Lateranska sinoda iz 649. godine i Maksim),

A. *Ceresa-Gastaldo* (Predaje i lingvističke inovacije kod Maksima Isp.), C. *Laga* (Maksim kao stilist) i N. *Madden* (Komentar Očenaša).

O Maksimovoj teologiji pisali su F. *Heinzer* (Trinitarno tumačenje ekonomije odn. raspoređaja spasenja kod Maksima), J.-M. *Garrigues* (Naum posinovljenja), A. *Radosavljević* (Problem „pretpostavke“ i „ne-pretpostavke“ u utjelovljenju Riječi Božje), F.-M. *Lethel* (Molitva Isusova u Getsemaniju), P. *Piret* (Kristologija i trinitarna teologija kod Maksima), K.-H. *Uthemann* (antropološki model hipostatskog sjedinjenja kod M.), J.-M. *Le Guillou* (Neke opaske o Carigradu III. i Maksimovoj soteriologiji), B. *Studer* (Soteriologija), V. *Croce-B. Valente* (Providnost i božanska pedagogija u M. Isp.), P. *Christou* (Maksim o čovjekovoj neizmjernosti) i drugi. O nastavljačima Maksimova djela pisali su E. *Jeauneau* (Ivan Erigenus), C. *Steel* (I. Sebastokrator) i H. *Stickelberger* (M. Isp. i Karl Rahner).

Zaključnu riječ dao je Jaroslav *Pelikan* o značenju Maksima Ispovjedaoca u povijesti kršćanske misli.

Adalbert REBIĆ

H. *JEDIN*, CRKVENI SABORI, Priručna enciklopedija vjere 1, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1980, str. 203.

Kršćanska sadašnjost započela je novi niz pod nazivom *Priručna enciklopedija vjere*. Iz tog niza već smo prikazali svezak 2, A. Brunot, Sveti Pavao i njegova poruka (vidi BS 51/1981 br. 4, str. 553–554). U tom nizu bit će na enciklopedijski način obrađene inače vrlo zanimljive i središnje teme naše kršćanske vjere i povijesti. Kao prvi svezak tog niza izišla je knjiga od H. *Jedina Crkveni sabori*.

Nama već dobro poznat njemački crkveni povjesničar Hubert *Jedin* prikazao je u jednoj knjizi, na svega 202 stranice, sve crkvene sabore, od osam crkvenih sabora staroga doba do Drugog vatikanskog sabora. Svatko će se iznenaditi kako je pisac na svega 200 stranica uspio opisati nastanak i odvijanje tolikih crkvenih sabora (21 crkveni sabor!). A uspio je! Kratkoća opisa ipak nije išla na uštrb kvalitete opisa. Naprotiv, s tako kratkim opisom inače tako opsežne materije pisac je svakome koji se zanima za koncile pomogao

da ih može upoznati iz te jedne knjižice. Naravno, onaj koji želi dublje ući u povijest crkvenih sabora ili će posegnuti za njegovom Velikom crkvenom poviješću ili pak za nekim drugim udžbenikom u kojem su crkveni sabori opsežno i detaljno opisani. Uostalom ova knjižica želi zadržati oblik enciklopedije i enciklopedijski pristupiti gradivu.

Knjiga ima 6 odsjeka. U I. odsjeku (str. 13–43) pisac prikazuje osam ekumenskih sabora staroga vijeka (od Nicejskog sabora 325. godine do Carigradskog 869. godine). U II. odsjeku opisuju papinske opće koncile visokog srednjeg vijeka (44–73). U III. odsjeku obradio je pitanje *Stoji li koncil nad papom* (koncili u Pisi, Baselu, Ferrari-Fireneci i Lateranu, str. 74–99). U IV. odsjeku obradio je vjerski raskol i Tridentski koncil (str. 100–132). U V. odsjeku Prvi vatikanski (131–159) a u VI. odsjeku Drugi vatikanski sabor (160–186).

Pisac ne nabroja samo povijesne datosti nego ukratko ali izvrsno ulazi i u teološke probleme i raspravljanja. Tako je to ne samo povijest koncila, nego i kratka povijest kršćanske odnosno katoličke teološke misli.

Knjiga je napisana za šire slojeve i vrlo se lagano čita. Ona će iznad svega izvrsno pomoći svećenicima koji već po svome pozivu trebaju poznavati povijest svoje Crkve, povijest koncila i povijest razvitka teološke misli od početka do danas.

Adalbert REBIĆ

Guy i Jean *TESTAS*, INKVIZICIJA. Preveo Ivica Tomljenović. Stručna lektura Franjo Šanjek. Priručna enciklopedija vjere 3. Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1982. Str. 213.

Pojava inkvizicije zacijelo predstavlja ljagu na inače čistu liku Crkve. Nju su crkveni historičari pokušali na razne načine opravdati. Ona je dugo bila uspješno oruđe protiv pojave hereze i protiv djelovanja heretika. Mnogi su nastojali prešutjeti bolne vidove te pojave. Zato su na drugoj strani neprijatelji Crkve o njoj pisali mnogo i s pretjerivanjem. Do danas je napisano na tu temu oko 4000 bibliografskih jedinica.

Inkvizicija je prvi put ustanovljena u XII. stoljeću u Rimu (tzv. rimska inkvizicija). Imala je zadatak da iskorijeni kriva vjerovanja